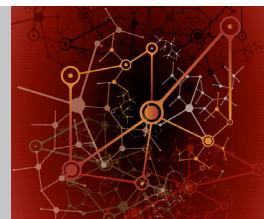

CONTEXTS

The Journal of Educational Media, Memory, and Society

Tom/Volume 1 (2009) • Wyd./Issue 1

Streszczenia • Tłumaczenie: Hanna Grzempa

Artykuł wstępny: Podręczniki i nie tylko: media edukacyjne w różnych kontekstach

Textbooks and Beyond: Educational Media in Context(s)

Simone Lässig

Autorka, wychodząc od tradycji międzynarodowych badań podręczników szkolnych, przedstawia profil i zamysł nowego, interdyscyplinarnego pisma. Podręczniki, będące często poddawane kontroli państwa i których autorzy są zmuszani do silnego redukcjonowania kompleksowości wiedzy społecznej, informują o tym, jaka wiedza w poszczególnych społeczeństwach uznawana jest za istotną, a więc jej tradycja powinna być ponadpokoleniowo pielęgnowana.

Szczególnie podręczniki do przedmiotów humanistycznych i nauk społecznych, w których ważną rolę spełniają oferty tożsamości oraz interpretacje przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, stają się przedmiotem kontrowersyjnych debat, uwarunkowanych radykalnymi przemianami społecznymi oraz procesami globalizacji i imigracji.

Contexts, będąc miejscem publikowania analiz podręczników szkolnych, ma zarazem stanowić forum dyskusji o nowych perspektywach i przedmiotach badań naukowych. Celem tegoż czasopisma jest określenie społecznej funkcji podręczników szkolnych oraz innych mediów edukacyjnych, jak także analizowanie czynników, decydujących o ich rozwoju, produkcji, dystrybucji, recepcji i interakcji.

Z tego względu *Contexts* są zainteresowane artykułami, poświęconymi zarówno programom nauczania, podręcznikom oraz innym mediom edukacyjnym, jak i artykułami naświetlającymi socjalne, kulturalne, polityczne oraz szkolne konteksty wewnątrz i na zewnątrz instytucji szkoły. Naukowa dyskusja o nowych, digitalnych sposobach budowania wiedzy i jej przekazywania leży również w obrębie zainteresowań pisma.

Zeszyt tematyczny: Nauczanie i uczenie się w globalizującym się świecie

Teaching and Learning in a Globalizing World

Pod redakcją Hanny Schissler

Wprowadzenie

Introduction

Hanna Schissler

Globalizujący się świat, wraz z jego powiązaniem i wzajemnymi oddziaływaniami, z jego zmieniającymi się wymiarami przestrzeni i czasu, z tendencjami do wyrównania, jak także fragmentacji, z nowymi formami ustanawiania granic, starych i nowych linii konfliktów, wpływa w „wieku informacji” na nasze indywidualne życie i naszą powszechną świadomość. W kwestii edukacji sytuacja ta wymaga krytycznego ustosunkowania się, jak i opracowania nowych ram, do których można się odnieść i pozwalających zrozumieć globalizujący się świat, otwierający z jednej strony nowe, wspaniałe możliwości, z drugiej jednak strony niosący ogromne ryzyko. Wychowanie w warunkach globalizacji wymaga, aby nauczyciele oraz materiały nauczania pomogły młodym ludziom w orientowaniu się w tym świecie.

Konsekwencją tempa zmian jest konieczność uzyskania nowych zdolności w działaniu. Przy tym coraz ważniejsze staje się rozumieć, co dzieje się w tym kompleksowym świecie. Z perspektywy przestarzałych i niewystarczających ram odwoławczych świat wydaje się być niestałym, nieprzewidywalnym i samowolnym. Szkoły, jako agendy socjalizacji, grają dużą rolę w przekazywaniu wiedzy oraz w przygotowaniu młodych ludzi na ten „multiple modernities” świat, świat o przyspieszonym rozwoju. Ich zadaniem jest wskazanie drogi oraz zaproponowanie wskazówek postępowania.

Jak dobrze wypełniają szkoły to zadanie, zależy od wielu czynników; w niemałym stopniu od jakości mediów edukacyjnych. Te są często czymś więcej niż tylko środkami nauczania. Stanowią one między innymi źródła, dzięki którym społeczeństwa, w jakich zostały wyprodukowane i są używane, mogą być zrozumiane.

Czy historia narodowa może zostać pozbawiona cechy prowincjonalności? Kontrowersje wokół podręczników szkolnych w Stanach Zjednoczonych w latach czterdziestych i dziewięćdziesiątych *Can National History Be De-Provincialized? U.S. History Textbook Controversies in the 1940s and 1990s*

Thomas Bender

Autor zajmuje się dwoma aspektami kontrowersji wokół podręczników w USA w drugiej połowie XXw. Na początku uwagę kieruje na historyczną relację historii i nowoczesnego państwa narodowego/nacjonalizmu w Stanach Zjednoczonych i stawia pytania: Jak ta relacja oraz sposób, w jaki zwykle jest ona rozumiana, określa historiografię podręcznikową? Jak oddziałuje to na sposób, w jakim amerykańska historia, głównie w narodowym kontekście i jako jedyna w swoim rodzaju (koncepcja „*exceptionalism*”), czy też w szerszych globalnych zależnościach, jest nauczana?

Następnie opisany został fenomen, który w kontrowersjach podręcznikowych może być określony jako historyczny esencjalizm, a nawet jako historyczny fundamentalizm. Artykuł kończy się badaniem coraz częściej występującego upolitycznienia dopuszczeń podręczników oraz roli wydawnictw oraz profesjonalnych historyków w tym procesie.

Wizualne przedstawienia „innego” w okresie zimnej wojny: obrazy Europy Wschodniej w amerykańskich *world regional geography textbooks*

Visualizing the Former Cold War “Other”: Images of Eastern Europe in World Regional Geography Textbooks in the United States

Dmitrii Sidorov

Artykuł traktuje o zachodnich przedstawieniach Europy Wschodniej w czasie zimnej wojny, jako geopolitycznego „innego”. W taki sposób mogą one zostać określone na podstawie ilustracji ze współczesnych *world regional geography textbooks*. Autor bada, czy w wymowie obrazów odnaleźć można pewne oznaki geopolitycznego stereotypowania, ponadto sprawdza, czy występują tendencje polegające na uwypuklaniu chwilowych, problematycznych, czy pobocznych aspektów kosztem przedstawienia ważnej i centralnej charakterystyki.

Poprzez minimalizowanie wizualnych referencji i ich redukcję do fizycznych krajobrazów, w obrazach Europy Wschodniej występuje tendencja marginalizowania roli Europy Wschodniej w historii europejskiej.

Przesadne podkreślanie lokalnych problemów sugeruje konieczność ponadnarodowego wsparcia przez ekspandującą Unię Europejską. Artykuł próbuje przedstawić spuściznę zimnej wojny, jak i marginalizujące tendencje w wizualnych przedstawieniach Europy Wschodniej. Tym samym przyczynia się on do wizualnego i kulturowego *turn* w geografii oraz naukach geopolitycznych.

Uwiecznienie wojny w amerykańskich podręcznikach do historii *The Perpetuation of War in U.S. History Textbooks*

Seth B. Scott

W XXw. wojny stały się głównymi aktorami amerykańskich podręczników do historii. Artykuł bada rozpowszechnianie przedstawień wojny w podręcznikach do historii i uruchamia przemyślenia nad tym, jaki wpływ ma postawienie wojen w centrum uwagi na uczniów i ich rolę, jako przyszłych podmiotów politycznych.

W przeszłości podręczniki zostały niemalże całkowicie ukierunkowane na historię społeczną. Badanie tego, co z tym procesem jest związane i jaki wpływ ma ta zmiana na uczniów oraz społeczeństwo, jako całość, podkreśla znaczenie nauczania historii. Artykuł kończy się tezą, iż historyk nie tylko może wybrać zdarzenia, które oświetlają przeszłość, lecz także musi przewidzieć, w jaki sposób ten wybór wpływa na przyszłość.

W świecie migracji: Przemyślenia dotyczące kompetencji uczenia się (literacy), języka i rozumienia tekstu

In a World of Migration: Rethinking Literacy, Language, and Learning Texts

Elizabeth P. Quintero

Artykuł jest wynikiem doświadczeń wyniesionych z seminariów dla przyszłych nauczycieli, dotyczących kompetencji uczenia się i języka w wielojęzycznych kontekstach. Przykłady wywodzą

się z amerykańskich korelacji, ukształtowanych podczas nauczania studentów z całego świata. Nauczający na uniwersytetach, w programach doskonalenia nauczycieli, jak także w szkołach i szkołach pedagogicznych od lat zaangażowani są w badania, których wynikiem jest wiedza dotycząca ludzi o wielojęzycznych korzeniach, reprezentujących wiele różnych historii. W atykuł badaniu poddane zostały kompetencje uczniów (*literacy*), przyswajanie języka (języki ojczyste, jak również języki krajów będących celem imigracji) oraz powiązania między osobistą i ogólną historią w materiałach nauczania. Autorka stawia pytanie dotyczące zależności tych aspektów nauczania i programów nauczania różnych przedmiotów.

Wspólna historia? Stany Zjednoczone i kontrowersje wokół meksykańskich podręczników

The Riddle of a Common History: The United States in Mexican Textbook Controversies

Mauricio Tenorio Trillo

W artykule przeprowadzono badanie dotyczące sposobu, w jaki Stany Zjednoczone przedstawiane są w meksykańskich podręcznikach do historii (w szczególności tych z 1992 r.). Poprzez analizę dwóch kategorii ogólnych, mających duże znaczenie w kontrowersjach wokół podręczników na całym świecie, a mianowicie: pamięć/zapominanie oraz inkluzja na przykładzie nowszych kontrowersji wokół książek historycznych, zostały przetestowane granice historycznych przedstawień w amerykańskiej i meksykańskiej historiografii. Na tle nowych europejskich i indyjskich debat historycznych zaprezentowane zostały argumenty potwierdzające, iż wiele scysji między nacjonalistycznymi historiografiami Meksyku i Stanów Zjednoczonych ukazanych może zostać, jako seria nierozwiązywalnych zagadek, sprzeczności i oznak ironii które jednak zostają przesłonięte przez główny problem: istnienie dwóch nacjonalistycznych historiografii, niezdolnych do uświadomienia sobie, iż obie posiadają wspólne cechy.

Artykuł prezentuje tezę, iż założenia o *lo mexicano* są niezmienną częścią przeszłości i teraźniejszości w Stanach Zjednoczonych i odwrotnie: założenia o *lo gringo* są niereformowalnymi komponentami historii Meksyku. Różnice w przebiegu historii zostały wystylizowane na monumentalne, ontologiczne sprzeczności, podczas gdy w rzeczywistości są one dwoma wariantami tego samego konfliktowego i kompleksowego doświadczenia, ponadto często się pokrywającymi.

Pamięć historyczna, międzynarodowy konflikt i japońskie kontrowersje wokół podręczników w trzech epokach

Historical Memory, International Conflict, and Japanese Textbook Controversies in Three Epochs

Yoshiko Nozaki und Mark Selden

Sposób historycznych przedstawień w podręcznikach w Japonii został w drugiej połowie XXw. trzykrotnie zaatakowany przez prawicowych nacjonalistów. W roku 1955, ponownie w późnych latach siedemdziesiątych i wreszcie w połowie lat dziewięćdziesiątych prezentacja kolonializmu i wojny stała się przedmiotem zaciętych ataków nacjonalistów.

W celu uzyskania wyników dotyczących stale utrzymującego się znaczenia działań wojennych na Pacyfiku w pamięci historycznej oraz ich przedstawień w podręcznikach szkolnych, autor bada te trzy kontrowersje wokół podręczników w świetle japońskich wewnętrzpaństwowych, ale także regionalnych i globalnych, politycznych zależności. Istnieją wyraźne podobieństwa oraz różnice w sposobie powtarzania się ataków na podręczniki, jak i warunkach politycznej niestabilności.

Dyskusje o tożsamościach „historycznych” w Indiach

Contending „Historical” Identities in India

Deepa Nair

Kontrowersje wokół nowej wersji podręczników szkolnych w Indiach w 2000 r. wyniosły na światło dzienne nie tylko różnice w kolektywnej pamięci, lecz także doprowadziły do tego, że w Indiach na nowo wybuchły trwające dziesięciolecia dyskusje o autoprezentacji i kulturalnej tożsamości. Autor bada „liczne” prezentacje „jednej jedynej” przeszłości i prezentuje tezę o wykształtowaniu się w Indiach różnych historycznych tożsamości. Przedstawia argumenty potwierdzające, iż różnice w rozumowaniu i interpretowaniu doprowadziły do warstwowej oraz płynnej tożsamości indyjskiej, która czyni je otwartymi na spory. Poprzez umiejscowienie mogolskiego władcy Aurangzeba wśród tematów, wzbudzających kontrowersje wokół podręczników, autor artykułu proponuje zamiast rozpowszechnionej koncepcji: „sekularnej” versus „wspólnotowej” historii, inną ocenę kontrowersyjnych aspektów. Trzon kontrowersji leży nie w upolitycznieniu, lecz w różnych

perspektywach spojrzenia na przeszłość i wynikającym z tego zastanowieniu się i przerehabilitowaniu dominujących opinii na temat historii.

Historia i interetniczne konflikty w Rosji Putina

History and Interethnic Conflicts in Putin's Russia

Dmitry Shlapentokh

Zdarzenia z przeszłości mogą stać się przedmiotem ożywionych debat internetowych, które ujawniają ostrość napięć etnicznych między etnicznymi Rosjanami i różnymi mniejszościami. Przykładem takowym były spory dotyczące nowego rosyjskiego filmu o Dżyngis Chanie, który wkrótce zostanie wyprodukowany w Jakucji. Debata internetowa ukazała różne rodzaje stosunków między etnicznymi Rosjanami i mniejszościami. Po pierwsze istnieje model euroazjatycki, który implikuje symbiozę między obiema grupami, przy czym rola przywódców przypada Rosjanom. Po drugie istnieje azjatycka wersja euroazjatyctwa, w której azjatyckie mniejszości odgrywają rolę przywódców i po trzecie rozpowszechniona jest koncepcja „Rosja dla Rosjan”.

Broń masowej intrukcji: podręczniki i demokratyzacja w multietnicznej Europie Środkowej

Weapons of Mass Instruction: Schoolbooks and Democratization in Multiethnic Central Europe

Charles Ingrao

Podręczniki do historii są częścią większego procesu legitymizacji, przez który każda rządząca w społeczeństwie elita odzwierciedla bezkrytyczną akceptację egzystującego systemu politycznego, społecznego i ekonomicznego, jak i kulturalnych czynników, zapewniających hegemonię. W Europie Środkowej na początku i na końcu XXw. konieczność usprawiedliwiania tworzenia państw narodowych doprowadziła do roszczeń dotyczących własności, które sprowokowały przeciw sobie narodowe grupy w różnych regionach. Postkomunistyczna demokratyzacja zaostrzyła te niesnaski, ponieważ przywódcy polityczni trwają w przekonaniu, że aby przetrwać wybory, zmuszeni są do odwoływania się do prastarych mitów, dotyczących historii kraju oraz do ukrywania niewygodnych faktów. Przez to ulegają „syndromowi Frankensteina”, co oznacza, że historia nauczana w szkołach odsuwa na bok osoby ważące się wyrazić wątpliwości odnośnie tychże sztucznych konstruktywów przeszłości. Artykuł oodaje zarys lekcji historii w Europie Środkowej, koncentrując się przy tym szczególnie na państwach powstałych na terytorium byłej Jugosławii.

Migracja w niemieckich podręcznikach szkolnych: Czy wieloperspektywiczność jest adekwatną odpowiedzią?

Migration in German Textbooks: Is Multiperspectivity an Adequate Response?

Barbara Christophe

Autorka rozważa pytanie, w jaki sposób podręczniki szkolne w Niemczech powinny rozpatrywać temat migracji - jedno z głównych wyzwań wieku globalizacji. W pierwszej kolejności krytycznemu przeglądowi poddane zostały wcześniejsze próby analiz podręcznikowych; uwzględniając przy tym sposób prezentacji migracji. Studium tego dokonano na tle aktualnych debat o metodycznych podstawach analiz podręczników. Następnie przeprowadzono antropologiczne badanie struktury powszechnych dyskursów o migracji w Niemczech. Badanie to stworzyło kod do rozwoju wieloperspektywnego postępowania przy prezentacji migracji. Na końcu autorka podkreśla, iż nie można przypisywać wyłącznie edukacji odpowiedzialności za wyjaśnienie tych problemów, których artykulację i podjęcie zaniedbała polityka. Uczniom powinna zostać przekazana możliwość wzięcia kompetentnego udziału w dyskursach o polityce migracyjnej. Osiągnięcie tego możliwe będzie tylko wtedy, gdy zostaną uczniom ukazane różne opinie związane z polityką migracyjną, jak i wdrożona zostanie krytyczna refleksja na ten temat.

Nawigacja w zglobalizowanym świecie: rozważania dotyczące analizy podręczników szkolnych, nauczania i uczenia się

Navigating a Globalizing World: Thoughts on Textbook Analysis, Teaching, and Learning

Hanna Schissler

Podręczniki do historii są źródłami kolektywnej pamięci i mogą być z tego względu rozumiane, jako „autobiografie” państw narodowych. Miały one w narodowych tradycjach ugruntowaną pozycję materiałów nauczania; legitymowały ostatecznie egzystencję państw narodowych. Podczas gdy,

podręczniki postawiły w wątpliwość wyłączną ważność historii narodowych, ruchy socjalne trwające od lat sześćdziesiątych, podobnie jak proces globalizacji przyspieszyły dekonstrukcję narracji mistrzów.

Dzięki instrumentalnemu charakterowi podręczników zezwalają one nauce na rozszyfrowanie normatywnych struktur społeczeństw. Rewolucja informacyjna pozbawiła podręczniki pozycji monopolowych środków nauczania, używanych w szkołach i wspomogła rozwój różnych podstaw w badaniach podręczników szkolnych.

Dzisiejszy zglobalizowany świat wymaga nowych i szerszych ram odwoławczych do nauczania i uczenia się. W drugiej części artykułu naszkicowanych zostało osiem zagadnień problemowych, ważnych do orientacji w kompleksowej i niepokładanej teraźniejszej rzeczywistości: wymagania technologii informacyjnej; dramatycznie zmieniony świat pracy; sprzeczności w procesach globalizacji; wpływ nowego turbokapitalizmu i jego zdelegitymizowany wpływ na systemy polityczne; nierówny rozwój, prowadzący do wzrastającej nierówności w globalnym, jak i lokalnym wymiarze; wzrost migracji na całym świecie i jej skutki widoczne w szkolnych klasach, konkurencja kultur pamięci w społeczeństwach, mogących być na świecie obserwowane, które z jednej strony ściślej się ze sobą zrastają, z drugiej jednak strony powstają nowe fragmentowania w lokalnym i globalnym wymiarze; i wreszcie kryzys orientacji i wartości, jak także osobistych kosztów, powstających przez zamieszanie i niepewności związane z globalizacją.